

https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/bondar_t.i._developing_the_inclusive_setting_in_higher_education_institutions_in_ukraine.pdf

3. Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти // Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навч.-метод. посібник; за заг. ред. Л. І. Даниленко. – К., 2007. – 127 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3026/1/Sofiy_N_2.pdf
4. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2011. – № 1. – С. 17. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719179/1/>

СТЕПАНЮК АЛЛА

доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ЖИРСЬКА ГАЛИНА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: НОВІ РЕАЛІЇ

В умовах впровадження Концепції Нової української школи зростає актуальність співпраці між середніми загальноосвітніми закладами (ЗЗСО) та закладами вищої освіти (ЗВО), адже школа готує підґрунтя для того, щоб майбутній студент став не тільки висококваліфікованим спеціалістом у своїй галузі, а й всебічно розвинутою особистістю. В рамках такої співпраці необхідна плідна співпраця педагогів усіх рівнів системи освіти, що дає можливість поєднувати їх знання, вміння, навички та досвід для ефективного вирішення нагальних проблем освіти та підвищення рівня професіоналізму.

Проведений аналіз літературних джерел [1; 2; 3] та освітньої практики засвідчив, що дослідження у рамках партнерства школи і ЗВО проводяться у таких напрямках: удосконалення навчальної діяльності та поліпшення успішності учнів; ефективний професійний розвиток педагогів; координація, розвиток та оцінювання навчальних програм і процесу навчання; мобілізація, розподіл та ефективне використання освітніх ресурсів. Однак цілісний підхід до висвітлення проблеми в сучасному трансформованому освітньому середовищі не отримав ще належного опрацювання, тому метою нашого дослідження є розробка інноваційної моделі організації партнерської взаємодії в системі «Школа – ЗВО».

Багаторічний досвід власної педагогічної діяльності, результати проведеного анкетування студентів (реалізація студентоцентричного підходу в навчанні), бесіди з учителями дозволили нам виокремити перспективні напрями інноваційної діяльності щодо співпраці ЗЗСО і ЗВО. А саме:

- відпрацювання механізмів взаємодії школи і ЗВО з метою модернізації форм і методів організації освітнього процесу;
- формування умов для професійного самовизначення учнів й підвищення рівня компетентності майбутніх абітурієнтів певного університету;
- створення ЗВО умов для вчителів щодо здійснення освіти упродовж життя. Ці напрями покладені в основу запропонованої нами моделі організації партнерської взаємодії в системі «Школа – ЗВО». Її системотвірним чинником є ідея реалізації принципів дитиноцентризму та студентоцентризму в організації паритетної взаємодії учасників освітнього процесу.

Головною передумовою подальшого успішного навчання учня, як студента ЗВО, є те, що школа й університет повинні подбати про наступність в освітніх програмах, удосконалення сучасної освіти згідно вимог Нової української школи [2]. Обговорення цих вимог здійснюється на спільних семінарах, круглих столах, на науково-практичних конференціях, панельних дискусіях, які організуються для учителів шкіл і викладачів ЗВО. Такі форми співпраці дають

можливість обмінятися досвідом, виробити певні єдині вимоги до навчальних досягнень учнів, обговорити методику викладання певних навчальних предметів як в ЗЗСО, так і у ЗВО, працювати над створенням навчально-методичного комплексу з предмету для середніх шкіл із залученням викладачів вишів і навпаки.

Як засвідчив досвід, на таких формах партнерської взаємодії доцільно обговорити проблеми особливостей природничо-наукової підготовки учнів та студентів, сучасної освіти для сталого розвитку, тенденцій природничо-наукової освіти в основній та старшій школі й перспективи підготовки вчителів за спеціальністю Середня освіта «Природничі науки», новітніх технологій партнерського навчання школярів, особливостей реалізації сучасних функцій педагога у освітньому процесі як консультанта, тренера, коуча, ментора, тьютора, куратора, модератора, фасилітатора. Наприклад, надзвичайно корисною для вчителів природничих дисциплін були міжнародні наукові конференції «Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу» (2018) та «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук у контексті вимог Нової української школи» (2019, 2020), проведені на базі ТНПУ. Участь у роботі конференцій взяли педагоги-науковці, вчителі та студенти. На секційних засіданнях, крім цікавих доповідей, були проведені змістовні майстер-класи щодо досвіду реалізації інтегрованого підходу у природничо-науковій освіті, круглий стіл на тему «Інтеграція природничо-наукових знань в екологічній освіті», науково-методичний семінар викладачів методики навчання природничих дисциплін: «Особливості підготовки вчителів до реалізації концепції Нової української школи» і тренінг на тему «Проектування інтегрованих завдань як стратегічної складової компетентнісної освіти».

Цікавим є досвід проведення спільних заходів кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін хіміко-біологічного факультету і Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу Тернопільської міської ради (ТКМЦНОІМ) у формі міждисциплінарної локації освітнього містечка інноваційних можливостей. Так, у зустрічі на тему «Проектування компетентнісних завдань як стратегічна складова компетентнісної освіти» (2019) взяло участь понад 150 учителів біології, хімії, географії, фізики та основ здоров'я шкіл м. Тернополя, методисти ТКМЦНОІМ, науковці та студенти університету. Цікавою та продуктивною була робота п'яти тренінгових груп, під час яких учасники удосконалювали вміння щодо моделювання інтегрованих компетентнісно орієнтованих завдань з метою формування природничо-наукової компетентності школярів; організації практичних робіт як засобу формування діяльнісного компонента природничо-наукової компетентності школярів; проєктної технології навчання як засобу реалізації компетентнісного підходу.

Однією з проблем, з якою стикаються викладачі ЗВО, це те, що студенти не мають навичок самостійної пізнавальної діяльності, які повинні бути сформовані в них ще в школі. Для цього вчителям рекомендовано організовувати спільні проєкти, конкурси, презентації для школярів, які б давали можливість сформувати в них ці навички. Щорічно такі заходи проводить ТНПУ. Практикується проведення Крайового форуму освітян «Освіта – енергія майбутнього» під гаслом «#Будуємо_Майбутнє_Разом», на якому педагоги шкіл та університету обговорюють дискусійні освітні проблеми під час семінарів, тренінгів, панельних дискусій тощо. Долучаються до їх проведення також студенти і школярі.

Форми співпраці ЗЗСО та ЗВО щодо профорієнтаційної діяльності, спрямованої на усвідомлений вибір випускником професії та підвищення мотивації, також різноманітні. Як правило, профорієнтаційна робота закладів вищої освіти з майбутніми абітурієнтами відбувається шляхом проведення днів відкритих дверей, ярмарок та виставок професій, екскурсій для учнів тощо. Такі заходи спрямовуються переважно на створення позитивного іміджу закладу вищої освіти. Однак цінність таких заходів полягає в активізації процесу професійного самовизначення школярів, сприянні виховання в учнів відповідального й активного ставлення до свідомого та самостійного вибору майбутньої професії.

Як свідчить багаторічний досвід, актуальним є проведення фестивалю професій «Гостини в ТНПУ», під час якого учні відвідують Центр довузівської підготовки та оглядають презентації усіх факультетів. Велике зацікавлення у майбутніх абітурієнтів, приміром, викликають локації кафедр хіміко-біологічного факультету ТНПУ. Хімічна локація може запропонувати демонстраційні експерименти «Вулкан», «Фараонові змії», «Каскадерська кров», досліди із природними індикаторами «Світлофор», «Тайнопис» та багато інших. У

біологічній локації відвідувачі можуть ознайомитися з особливостями вивчення біохімічних та молекулярно-генетичних характеристик рослин різних за типом росту культур *in vitro*, побачити колекції насіння і жуків, попрацювати з сучасними мікроскопами, поспостерігати за тваринами, вивчити фізіологічні особливості свого організму, взяти участь у майстер-класі з виготовлення осінніх композицій тощо.

З метою підвищення рівня компетентності майбутніх абітурієнтів функціонує Літня хіміко-біологічна школа ТНПУ «Мій майбутній професійний вибір», яка організована на базі Голицького біостаціонару. Вона передбачає реалізацію таких основних напрямів діяльності: профорієнтаційного, навчально-професійного, спортивно-оздоровчого, культурно-масового, комунікативного розвитку та учнівсько-студентського самоврядування. Зокрема, профорієнтаційний напрям передбачає ознайомлення з професіями природничого профілю, діагностику професійної спрямованості учнів. Навчально-професійний напрям містить систему практико-орієнтованих занять з ботаніки, зоології, хімії, спрямованих на розвиток особистісних і професійно значущих якостей особистості школярів. Напрямок комунікативного розвитку спрямований на формування та розвиток культури ділового спілкування. Учнісько-студентське самоврядування передбачило спільну діяльність учнівської та студентської молоді з формування й розвитку уявлень про демократичні процеси управління організацією, формування активної життєвої позиції та розвиток лідерських якостей.

Організація і проведення конкурсів, турнірів, інтелектуальних ігор, що сприяють розвитку творчості, таланту дітей є домінуючим вектором взаємодії школи і вишу. Зокрема, ТНПУ вже третій рік пропонує майбутнім абітурієнтам посилити свої позиції на майбутньому вступному конкурсі – взяти участь у Всеукраїнській профорієнтаційній олімпіаді з природничих і технічних спеціальностей. Участь в олімпіаді дає можливість здобути до 20 додаткових балів до одного з предметів сертифіката ЗНО при розрахунку конкурсного балу у вищому навчальному закладі. Кожного року у цій олімпіаді беруть участь школярі випускних класів ЗЗСО. Отже, співпраця в системі «Школа – ЗВО» з профорієнтації випускників покликана дати учням мотивацію самостійно вчитися та розвиватися, адже у закладах вищої освіти саме це вміння є найціннішим. Запорукою ефективності партнерства шкіл та університетів є готовність педагогічних працівників, членів партнерства здійснювати спільну діяльність, яка сприяє кращому розумінню специфіки кожного рівня освіти, можливостей реалізації освітніх реформ та різних форм професійного розвитку.

З метою реалізації інноваційної діяльності щодо створення ЗВО умов для здійснення вчителями освіти упродовж життя, в університеті ліцензовані освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників (партнерська взаємодія в системах «викладач – учитель», «учитель – учитель – викладач»). Мета підвищення кваліфікації учителів: набуття нових та вдосконалення існуючих професійно-методичних компетентностей, сприяння реалізації принципу «освіта упродовж життя» в освітній галузі. Очікувані результати: підвищення професійного рівня та особистісного зростання, підготовка вчителя до забезпечення освітнього процесу згідно вимог Нової української школи.

Кожна програма (за фаховим спрямуванням) розрахована на один – п'ять років навчання (на вибір учасників освітнього процесу) і передбачає 5 кредитів ECTS (150 год.). Вона включає 5 модулів, у кожному з яких 10 год. відведено на аудиторну та 20 год. на самостійну роботи. Послідовність вивчення модулів – на вибір учителів. Аудиторна робота передбачає проведення тренінгів, майстер-класів, панельних дискусій, круглих столів тощо. Самостійна робота здійснюється в індивідуальній формі, в т. ч. шляхом онлайн комунікації. Виконання програми окремого модуля (відвідування аудиторних занять протягом двох субот в календарному році та обговорення результатів самостійної позааудиторної роботи на останньому занятті) завершується отриманням сертифікату про підвищення кваліфікації (30 год.). Звітність за виконання програми модуля: індивідуально за кожним окремо взятим модулем (приміром: написання есе; розробка, представлення та саморефлексія навчального заняття); підготовка проектів з їх презентацією тощо). Програма передбачає отримання максимум 5 сертифікатів.

У системі партнерської взаємодії «студент – учитель» у галузі використання інформаційних технологій у навчальному процесі студенти можуть продемонструвати можливості використання електронних ресурсів на різних освітніх платформах (наприклад, seesaw), українського освітнього онлайн-порталу для вчителів «На Урок» тощо. Особливий інтерес викликає у вчителів тренінг на тему: «Освіта в смартфоні», під час якого усі присутні

вправляються у створенні навчальних ресурсів з різних предметів та перевіріці їх ефективності, що надзвичайно актуально сьогодні в умовах дистанційного навчання.

Цікавою інноваційною формою взаємозв'язку в системі «вчитель – студент – викладач» є переведення студентів (за їх бажанням) на дуальну форму навчання. Ця форма навчання забезпечує зміщення акцентів у навчанні на організацію партнерської взаємодії в системі «студент дуальної форми – студент традиційної форми» та використання дослідницької технології навчання (професійна діяльність виступає засобом пізнання нового для формування інтегральних, загальних та фахових компетентностей).

Отже, запропонована модель організації партнерської взаємодії в системі «Школа – ЗВО» охоплює різноманітні шляхи співпраці ЗЗСО та ЗВО. Її апробація уже принесла позитивні результати і найважливіший з них – значна кількість абітурієнтів, які обирають ТНПУ, та підвищення якості їхньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанюк А. В. Особливості педагогічної взаємодії в умовах кредитно-модульної системи навчання // Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки. – Вип. 49. – 2008. – С. 41–46.
2. Mykhailenko L. Partnership of the pedagogical university and the school as a prerequisite for methodical development of mathematical teachers. Modern Technologies in the Education System. Edited by Michał Ekkert and Iryna Ostapolets. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts. Katowice School of Technology. Monograph 26. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 2019. – S. 167–176.
3. Коханова О. П. Исследование специфики партнерского взаимодействия в процессе профессионального обучения будущих учителей: Сб. науч. работ КПНУ имени Ивана Огиенко. Институт психологии им. Г. С. Костюка АПН Украины. Проблемы современной психологии. – 2010. – Вып. 10. С. 336–345.
4. Степанюк А. В., Жирська Г. Я., Міщук Н. Й. Наступність у формуванні компетенцій майбутніх учителів біології в умовах ступеневої освіти. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Вип. LXVI. – Херсон: Вид-во ХДУ. – 2014. – С. 229–235.

ТЕРЕЩУК ГРИГОРІЙ

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
перший проректор Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

БУЯК БОГДАН

доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
ректор Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ЛОЛА ВІТАЛІЙ

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій
Бердянського державного педагогічного університету

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

На конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку в Ріо-де-Жанейро (червень 1992 р.) було прийнято історичне рішення про концепцію «сталого розвитку» як парадигму суспільного зростання ХХІ ст. В центрі концепції сталого розвитку було поставлено людину, оскільки вона сама з її потребами є метою суспільної діяльності, і вона ж є основним фактором досягнення мети. «Людина (як ресурс розвитку), з одного боку, є біологічною істотою, з іншого